

УДК 378.018.43

Елеонора ЯЩЕНКО

Тернопіль, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0651-3785>

Ірина ЛЕВАНДОВСЬКА

Тернопіль, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0895-5501>

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОЇ ШКОЛИ: ВИКЛИКИ ЧАСУ

У статті зазначається, що сучасний перехід освіти з традиційної на дистанційну вносить зміни у формат освітньої діяльності закладів вищої освіти. Впроваджуються нові методи, способи, прийоми її організації, а педагоги постають перед новими вимогами щодо ефективної реалізації своєї майстерності, підвищення власної професійної мобільності. Виокремлені оновлені завдання, котрі вимагають підготовки педагогічних кадрів до використання інформаційних технологій у професійній діяльності закладів вищої освіти за умов дистанційного навчання, а саме: а) вивчення загальних основ інформаційних технологій, розвиток ключового рівня інформаційної компетенції викладача; б) засвоєння інформаційних технологій, специфічних для тієї предметної галузі, яка відповідає спеціальності викладача; в) знань загальної теорії та методики використання засобів інформаційних технологій у професійній педагогічній діяльності; г) підготовка до використання у процесі навчання спеціально орієнтованих на певний предмет засобів інформаційних технологій. В основі програм дистанційного навчання лежить модульний принцип, який полягає у тому, що кожна окрема дисципліна за змістом складається з декількох незалежних навчальних модулів (тем). Відповідно до цього, кожна навчальна дисципліна містить такі частини: змістову (електронний варіант лекцій); закріплювальну (практичні заняття); контрольну (тести і творчі завдання). При цьому викладачі навчаються ефективно розробляти авторські дистанційні курси, розміщувати навчальні матеріали (тексти лекцій, завдання до практичних / лабораторних та самостійних робіт; додаткові матеріали, а також відео, аудіо і презентаційні матеріали у різних форматах та через додаткові плагіни, автоматично формувати тести, додавати нові ресурси курсу). Також у процесі дослідження виявлено, що науково-педагогічним працівникам необхідно: формувати знання, вміння і навички у сфері мережевої культури; навчати студентів стратегіям і тактикам взаємодії з носіями та

джерелами нових для них знань, оволодівати навичками двосторонньої комунікації з великою кількістю користувачів, діяльність яких відстежується і контролюється; вивчати нові інформаційні технології, які є специфічними для тієї предметної галузі, яка відповідає спеціальності викладача; створювати простір для вдосконалення своєї професійної діяльності та розробки інноваційних методів; розробляти варіативні методики з дистанційного навчання осіб з різними рівнями здібностей, віком і потребами

Ключові слова: дистанційна освіта, дистанційне навчання, освітня діяльність.

Eleonora YASHCHENKO

Ternopil, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0651-3785>

Iryna LEVANDOVSKA

Ternopil, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0895-5501>

DISTANCE EDUCATION IN A HIGH SCHOOL EDUCATIONAL ACTIVITY: CHALLENGES OF TIME

The article notes that the modern transition of education from traditional to distance makes changes in the format of educational activities of higher education institutions. New methods and ways of its organization are introduced; teachers meet new requirements concerning the effective realization of their skills and the increase of their professional mobility. Updated tasks that require teachers training to use information technology in the professional activities of higher education institutions in the context of distance education are emphasized, especially: a) studying of the general principles of information technology, the development of teacher's key level of information competence; b) mastering of the information technologies which are specific to the subject area that corresponds to the teacher's specialty; c) knowing of general theory and methodology of information technology using in professional pedagogical activities; d) preparing for using in the process of teaching the information technology which is specially focused on a particular subject. There is a modular principle in the basis of distance learning programs, which means that each discipline consists of several independent learning modules (topics) due to its content. Accordingly, each discipline contains the following parts: content-related (electronic version of the lectures); training (practical classes); controlling (tests and creative tasks). At the same time, the teachers learn to effectively develop author's distance courses, to place teaching materials (lectures, tasks for practical / laboratory and independent work; additional

materials, as well as video, audio and presentation materials in various formats and through additional plug-ins, to automatically generate tests, add new course resources). In this research it was revealed that scientific and pedagogical workers need to: form knowledge, skills and abilities in the field of network culture; teach students strategies and tactics of interaction with carriers and sources of new knowledge, master skills of two-side communication with a large number of users, whose activities are monitored and controlled; study new information technologies that are specific to the subject area that corresponds to teacher's specialty; create space for improving their professional activities and developing innovative methods; develop varied methodology for distance learning of people with different levels of abilities, age and needs.

Key words: distance education, distance learning, educational activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Світова пандемія COVID-19 спричинила низку змін не лише у світовій економіці, але й сучасній освіті, яка здійснила доцільний перехід від традиційної до дистанційної. Беручи за основу Концепцію розвитку дистанційної освіти в Україні з 2000 року, незмінними залишаються її завдання, які полягають у «появі нових можливостей для оновлення змісту навчання та методів викладання дисциплін і розповсюдження знань; розширенні доступу до всіх рівнів освіти, реалізації можливості її одержання для великої кількості молоді, включаючи тих, хто не може навчатись у вищих навчальних закладах за традиційними формами внаслідок браку фінансових або фізичних можливостей, професійної зайнятості, віддаленості від великих міст, престижних навчальних закладів тощо; реалізації системи безперервної освіти «через все життя», включаючи середню, довузівську, вищу та післядипломну; індивідуалізації навчання при масовості освіти» [Концепція, 2000].

Сьогодні суспільство є свідком процесу модернізації освіти, появи нових комунікацій та комп'ютерних технологій у різних сферах діяльності. Широке поле використання дистанційної освіти змінює уявлення кожного про навчання і викладання. В освітню діяльність закладів впроваджуються нові методи, способи, прийоми організації, а педагоги постають перед новими вимогами щодо ефективної реалізації своєї майстерності, підвищення власної професійної мобільності.

Такі зміни породжують нові підходи до ролі педагога. На вимогу часу в освіті зростає попит на професійних тьюторів, фасилітаторів, менторів, тренерів, коучів, які вмiло використовують принципи і технології педагогіки співробітництва.

В умовах сьогодення велику роль відіграють популярні серед молоді соціальні мережі. Їх використання сприяє впровадженню нових інформаційно-мережових технологій в освітню діяльність. Це ставить нові професійні вимоги до науково-педагогічних працівників. Використання соціальних сервісів у системі освіти дає змогу викладачеві не лише опанувати інноваційні

інструменти формування інформаційно-освітніх середовищ, але й вивчати нові правила і норми поведінки в мережі та по-іншому проектувати способи впливу на розвиток творчих здібностей студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій у вищій школі займається багато науковців, а саме: А. Андрєєв, Т. Вахрущева, М. Загірняк, В. Кухаренко, Є. Полат, А. Хуторський, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Олійник, Є. Долинський, М. Бухаркіна, Я. Ваграменко, В. Вержбіцький, К. Верішко, В. Каймін, В. Солдаткін, Н. Сиротенко, Н. Корсунська, Є. Полат, А. Хуторський та інші. Проблеми розвитку дистанційної освіти висвітлені у працях таких зарубіжних науковців, як: Р. Деллінг, Г. Рамбле, Д. Кіган, М. Сімонсон, М. Мур, А. Кларк, М. Томпсон та інші.

Незважаючи на вагомі дослідження в цій галузі, у працях науковців недостатньо досліджено реалії впровадження дистанційної освіти, частково визначені переваги та недоліки дистанційного навчання у закладах вищої освіти.

Мета дослідження полягає у виокремленні оновлених завдань, які вимагають підготовки педагогічних кадрів до використання інформаційних технологій у професійній діяльності закладів вищої освіти за умов дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. У концепції розвитку дистанційної освіти в Україні зазначено, що дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з денною, вечірнього, заочною та екстернатом, яка здебільшого здійснюється за технологіями дистанційного навчання [Концепція, 2000].

Сучасні науковці розглядають три етапи розвитку дистанційного навчання. Перший започатковано відомими проектами PLATO і TICET, які виконував Іллінойський університет на замовлення Департаменту освіти США (за якого впроваджено методика Ганьє (педагогічне проектування)), поштові послуги, телебачення та радіо, книги, телефон, презентаційні технології на електронних носіях та інтерактивні технології (анімації, інтерактивні тести, адаптивна гіпермедіа на останніх етапах). Другий – розпочався орієнтовно у 2000 (коли почалося використання електронної пошти, форумів, конференцій). Третій, на думку фахівців, було започатковано у 2008 році. Для нього характерні технології, пов'язані із появою блогів, вікі, соціальних закладок, з обміном файлів, соціальних мереж та інших, що має сьогодні узагальнену назву «соціальні сервіси» [Андрєєв, Бугайчук, Каліненко, 2017, С.72].

І. Ахмад виокремлює такі характерні риси дистанційного навчання: а) інтерактивність (інтерактивні можливості використовуються у системі дистанційного навчання програм і систем доставки інформації, дозволяють налагодити і навіть стимулювати зворотний зв'язок, забезпечити діалог і постійну підтримку, які не можливі в більшості традиційних систем навчання); б) гнучкість (для студентів, які навчаються за умов дистанційної освіти, у

виборі навчального закладу, місця і часу навчання); в) модульний принцип в основі програми (що дозволяє з набору незалежних курсів-модулів сформувавши навчальну програму, яка відповідає потребам студентів); г) індивідуалізація (яка дає змогу створити для студента індивідуальну навчальну програму й індивідуальний навчальний план, а також самостійно вибирати послідовність вивчення предметів на основі індивідуального графіку); д) економічність (ефективне використання навчальних площ і технічних засобів); е) інформаційна забезпеченість дистанційного навчання (студенти отримують доступ до комплексу необхідних навчальних матеріалів у сучасному електронному вигляді безпосередньо із сервера вищого навчального закладу, де вони навчаються, інших ВНЗ та Інтернет-ресурсів); є) сучасні комп'ютерні телекомунікації (забезпечують передавання знань і доступ до різноманітної навчальної інформації на рівні, а іноді й набагато ефективніше, ніж традиційні засоби навчання) [Ахмад, ел. ресурс].

Як зазначає М. Писанко, дистанційне навчання є особливою педагогічною технологією в організації освітнього простору, якій властиве застосування специфічних стратегій і тактик взаємодії студента з носіями та джерелами нових для нього знань. Це створює навчальне інформаційне середовище, яке охоплює комп'ютерні інформаційні джерела, електронні бібліотеки, відео- та аудіоматеріали, навчальні посібники та ін. Це дає змогу студентам опановувати знання як самостійно, так і під керівництвом викладача, двосторонньо комунікувати з великою кількістю користувачів, діяльність яких відстежується і контролюється. Дистанційне навчання може бути послідовним, паралельним або самостійним фрагментом у загальній системі навчання. При послідовному навчанні поєднується денна і дистанційна форми навчання, що послідовно впроваджуються в освітній процес. При паралельному – дистанційне навчання виконує ілюстративні, тренінгові та контрольні функції. При самостійному навчанні – застосовується для вивчення окремої дисципліни або всього курсу. Тому дистанційне навчання вважають особливою педагогічною технологією, в основу якої покладено відкрите навчання з використанням сучасних телекомунікацій для спілкування в інформаційному просторі. Ця технологія може застосовуватися для навчання студентів як заочної та екстернатної, так і денної форми навчання, а також дає можливість модифікувати традиційні види занять, збільшити частку самостійної роботи студентів [Писанко, 2020].

Також слід відзначити і той факт, що в контексті дистанційного навчання як студентів, так і викладачів слід формувати знання, вміння і навички у сфері мережевої культури. Так, основними критеріями формування основ змісту такої культури сьогодні вважають: 1. Ціннісне ставлення до мережевої педагогічної діяльності (розуміння й оцінка цілей, завдань, норм і правил мережевої взаємодії, визнання цінності суб'єктних відносин). 2. Технологічну активність у мережі (знання прийомів, рішень, системи оцінювання, основних форм, інструментів та освітніх середовищ, відбір оптимальних засобів для вирішення професійних завдань; знання прийомів організації та підтримки

мережевої взаємодії). 3. Використання мережевих технологій для професійного саморозвитку (зацікавленість досвідом своїх колег, готовність до виконання науково-дослідної діяльності в мережі, оцінка досягнутого рівня самоосвіти, здійснення рефлексії педагогічної діяльності) [Андрєєв, Бугайчук, Каліненко, 2017, С. 27].

У чому переваги дистанційної освіти загалом? Найперше, у тому, що здобувач вищої освіти може навчатися у зручний для нього час, у звичному оточенні академічної групи та в індивідуальному темпі. Також вартість такого навчання є значно нижчою, оскільки немає необхідності орендувати приміщення, оплачувати працю науково-педагогічних працівників та персоналу, а також є значна економія часу [Биков, 2015].

Водночас дистанційна форма навчання є доступною для всіх осіб, дає змогу самостійно вивчати теми навчальних дисциплін без обов'язкового відвідування занять, уможлиблює успішне засвоєння знань завдяки змістовному комплексному навчально-методичному забезпеченню, дозволяє впроваджувати інноваційні освітні технології, забезпечує індивідуальний процес навчання.

Звісно, можна виокремити і низку недоліків. Як зазначає І. Власенко, втрачається безпосередній контакт із здобувачем, необхідний для успішної корекції навчання та адекватного оцінювання; є труднощі з перевіркою того, чи завдання виконане студентом самостійно, чи з допомогою когось іншого; не у всіх населених пунктах є доступ до мережі Інтернет; при тривалому дистанційному навчанні у студентів виникають труднощі із правильним формулюванням своїх думок, висловлювань та при дискусійних обговореннях [Дистанційне навчання, ел. ресурс].

Дистанційна форма навчання потребує неабиякої самоорганізованості та вміння розрахувати свій час, щоб не допустити явища прокрастинації.

Найпоширенішою у системі дистанційної освіти є структура, що містить такі підсистеми: дидактичну, адміністративно-управлінську, матеріально-технічну, інформаційну, наукових досліджень; маркетингову і моніторингову [Дубасенюк, С. 286]. Важливу роль у цих підсистемах відіграє саме дидактична, оскільки дозволяє ефективно поєднувати в дистанційній освіті навчально-методичну та інформаційну складові освітнього процесу. Перед викладачами вищої школи постали оновлені завдання, що вимагають підготовки педагогічних кадрів до використання інформаційних технологій у професійній діяльності, а саме: а) вивчення загальних основ інформаційних технологій, підвищення рівня інформаційної компетенції викладача; б) засвоєння інформаційних технологій, специфічних для тієї предметної галузі, яка відповідає спеціальності викладача; в) опанування загальної теорії та методики використання засобів інформаційних технологій у професійній педагогічній діяльності; г) підготовка до використання у процесі навчання спеціально орієнтованих на певний предмет засобів інформаційних технологій [Морська, 2007].

Дослідник Р. Шаран вважає, що перспективність дистанційної освіти значною мірою залежить від ефективності використання педагогічним персоналом як нових інформаційних технологій, так і методів мотивації навчально-пізнавальної діяльності (навчання у співробітництві, проблемного навчання, методу проєктів тощо), організації колективного мікрогрупового навчання й урахування особливостей функціонування навчальних співтовариств, у яких передбачене групове обговорення певної проблеми, що проходить фази встановлення й оцінювання фактів, пошуку та прийняття рішень [Шаран, 2011].

Проте, до дистанційного навчання висувають певні вимоги. За законом України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» від 25.04.2013, науково методичне забезпечення містить: методичні рекомендації щодо розробки і використання педагогічно-психологічних та інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання; критерії, засоби і системи контролю якості дистанційного навчання; змістове, дидактичне та методичне наповнення дистанційних курсів навчального плану чи навчальної програми підготовки студентів.

В основі програм дистанційного навчання лежить модульний принцип, який полягає у тому, що кожна окрема дисципліна складається із декількох незалежних змістових модулів (тем). Відповідно до цього, кожна навчальна дисципліна містить такі частини: змістову (електронний варіант лекцій); закріплювальну (практичні заняття); контрольну (тести і творчі завдання).

Оннією із поширених систем дистанційного навчання є Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, яке називається платформою для навчання. Воно дає можливість викладачам та студентам оволодіти інструментами для комп'ютеризованого самостійного навчання, в тому числі дистанційного. Студенти отримують: доступ до: 1) навчальних матеріалів (змістове наповнення лекцій, завдань до практичних/лабораторних та самостійних робіт; додаткових навчальних засобів (посібники, методичні розробки, презентації); 2) засобів для групової роботи (Вікі, форум, чат, семінар, вебінар); 4) спілкування з викладачем через особисті повідомлення, форум, чат; завантаження файлів із виконаними завданнями [Осадча, ел. ресурс].

Як зазначає Н. Михайлова, використання системи Moodle дає викладачеві змогу чітко структурувати і презентувати навчальний матеріал, використати електронні засоби навчання у доступній формі, а також забезпечує створення індивідуальної траєкторії навчання, вибору темпу, часу й місця аудиторної та позааудиторної роботи, уможливорює перевірку знань та застосування функцій контролю успішності тих, хто навчається, збереження портфоліо виконаних робіт, ведення журналу навчальних досягнень студентів, їхнього відвідування й активності, сприяє організації інформаційної взаємодії суб'єктів

навчального процесу та проведенню занять із декількома групами одночасно [Михайлова, 2012, С.14-15].

Слід зазначити переваги електронного контролю роботи студентів, який надає можливість викладачам швидко перевірити знання багатьох осіб і здійснити контроль у системі Moodle, створює простір для вдосконалення власної професійної діяльності та розробки інноваційних методів (звільняє викладача від виконання рутинної роботи й організації масового контролю); покращує індивідуальну роботу із здобувачами, яка, за умов нової системи освіти, є однією із основних складових, оскільки здобувач частину навчального матеріалу опрацьовує самостійно; дає змогу проводити консультації за гнучким графіком. При цьому викладачі навчаються ефективно розробляти авторські дистанційні курси, розміщувати навчальні матеріали (тексти лекцій, завдання до практичних/лабораторних та самостійних робіт; додаткові матеріали, а також відео-, аудіо- і презентаційні матеріали у різних форматах та через додаткові плагіни, автоматично формувати тести, додавати нові ресурси курсу) [Rebukha, Polishchuk, 2020].

Проблеми ефективного впровадження дистанційних технологій неодноразово обговорювалися науковцями [Офіційні матеріали, 2012], які вказують на те, що успіх використання таких технологій вимагає покрокового механізму виконання завдань, а саме: розробки та реалізації Загальноукраїнської програми дистанційної безперервної освіти; усунення протиріч у законодавстві про освіту в Україні, його узгодження з об'єктивними потребами і тенденціями розвитку дистанційних форм навчання; проведення наукових досліджень з метою постійного вдосконалення як дистанційних форм, так і рівнів освіти, програм та навчальних планів; науковий аналіз ринку навчальної літератури, комп'ютерних та мультимедійних баз даних, виключення можливості його монополізації; створення варіативних методик дистанційного навчання людей із різним рівнем здібностей, віком і потребами; забезпечення переходу до інтерактивних методів та практичної спрямованості дистанційного навчання; створення системи підтримки проєктів, нововведень у технології дистанційної освіти, її заочних та інших форм; надання права навчання студентів, отримання атестатів і дипломів у різних освітніх закладах [Офіційні матеріали, 2012].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз теоретичних і прикладних аспектів окресленої наукової проблеми показав, що додаткового вивчення потребують оновлені завдання, які вимагають підготовки педагогічних кадрів до використання інформаційних технологій у професійній діяльності закладів вищої освіти за умов дистанційної освіти. У процесі дослідження виявлено, що науково-педагогічним працівникам необхідно: формувати знання, вміння і навички у сфері мережевої культури; навчати студентів стратегіям і тактикам взаємодії із носіями та джерелами нових для них знань, опанувувати навички двосторонньої комунікації з великою кількістю користувачів, діяльність яких відстежується і контролюється; вивчати нові

інформаційні технології, які є специфічними для предметної галузі, що відповідає спеціальності викладача; створювати простір для вдосконалення своєї професійної діяльності та розробки інноваційних методів; розробляти варіативні методики з дистанційного навчання осіб із різними рівнями здібностей, віком і потребами .

Окреслена наукова проблема сьогодні є актуальною, залишається предметом сучасних педагогічних досліджень та передбачає подальші наукові розвідки.

Список літератури:

1. Андреев О. О., Бузайчук К. Л., Каліненко Н. О., Колгатін О. Г., Кухаренко В. М., Люлькун Н. А., Ляхоцька Л. Л., Сиротенко Н. Г., Твердохлєбова Н. Є. Педагогічні аспекти відкритого дистанційного навчання. Харків: «Міськдрук», 2013. 212 с.
2. Ахмад І. М. Навчання в дистанційній і змішаній формі студентів ВНЗ. UPL : <http://interconf.fl.kpi.ua/node/1067>.
3. Биков В. Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології : кол. монографія. К. : Атіка, 2015. С. 77–140.
4. Вимоги до професійної компетентності тьюторів у системі дистанційного навчання США. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2011. Вип.5. UPL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_5_25
5. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія [Електронний ресурс] : матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.). Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 102 с.
6. Дубасенюк О. А. Актуальні проблеми професійної освіти: навчально-методичний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2018. 352 с.
7. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В.Г. Кременем 20 грудня 2000 р.) [Електронний ресурс].
8. Михайлова Н. В., «Электронная обучающая среда MOODLE как средство организации асинхронной самостоятельной работы студентов вуза», автореф. дис. канд. наук, Оренбург, 2012.
9. Морська Л. І. Теоретико-методологічні засади підготовки вчителя іноземних мов до використання інформаційних технологій : моногр. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. 243 с.
10. Осадча К. П. Організаційні проблеми впровадження системи управління курсами у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій. URL : <http://2013.moodle moot.in.ua/course/view.php?id=24&lang=ru>.

11. Офіційні матеріали наради-семінару з питань нормативного забезпечення дистанційної форми навчання в Україні; Національний технічний університет України «КПІ». Київ, 2012. URL : <http://ipo.kpi.ua/ua/distance/dlabout.html>
12. Писанко М. Л. MOODLE як засіб дистанційного навчання майбутніх перекладачів аудіювання англійською мовою. Інформаційні технології і засоби навчання. 2020. Том 75. №1. С. 237–250.
13. Rebukha L., Polishchuk V. *Ukrainian Society and Covid-19: the Influence of the Pandemic on Educational Processes in Higher School. Postmodern Openings*, 2020. 11(2). pp. 120–127. URL : <https://doi.org/10.18662/po/11.2/165>

References

1. Andrieiev O. O., Buhaichuk K. L., Kalinenko N. O., Kolhatin O. H., Kukharenko V. M., Liulkun N. A., Liakhotska L. L., Syrotenko N. H., Tverdokhliebova N. I. *Pedahohichni aspekty vidkrytoho dystantsiinoho navchannia*. KhNADU, Kharkiv: «Miskdruk», 2013. 212 s.
2. Akhmad I.M. *Navchannia v dystantsiinii i zmishanii formi studentiv VNZ [Elektronnyi resurs]*. UPL: <http://interconf.fl.kpi.ua/node/1067>.
3. Bykov V.Iu. *Dystantsiine navchannia v krainakh Yevropy ta SShA i perspektyvy dlia Ukrainy. Informatsiine zabezpechennia navchalno-vykhovnoho protsesu: innovatsiini zasoby i tekhnolohii : kol. Monohrafiia. K. : Atika, 2015. S. 77–140.*
4. *Vymohy do profesiinoi kompetentnosti tiutoriv u systemi dystantsiinoho navchannia SShA. Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. 2011.Vyp.UPL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_5_25*
5. *Dystantsiine navchannia yak suchasna osvithnia tekhnolohiia [Elektronnyi resurs] : materialy mizhvuzivskoho vebinaru (m. Vinnytsia, 31 bereznia 2017 r.) / vidp. red. L.B.Lishchynska. Vinnytsia : VTEI KNTEU, 2017. 102 s.*
6. Dubaseniuk O. A. *Aktualni problemy profesiinoi osvity:navchalno-metodychnyi posibnyk. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2018. 352 s.*
7. *Kontseptsiiia rozvytku dystantsiinoi osvity v Ukraini (zatverdzheno Postanovoioi MON Ukrainy V. H. Kremenem 20 hrudnia 2000 r.) [Elektronnyi resurs]*.
8. Morska L. I. *Teoretyko-metodolohichni zasady pidhotovky vchytelia inozemnykh mov do vykorystannia informatsiinykh tekhnolohii : monohrafiia. Ternopil : TNPU im. V. Hnatiuka, 2007. 243 s.*
9. Mykhailova N.V. «*Elektronnaia obuchaiushchaia sreda MOODLE kak sredstvo orhanyzatsyy asynkhronnoi samostoiatelnoi raboty studentov vuza*», avtoref. dys. kand. nauk, Orenburh, 2012.
10. Osadcha K. P. *Orhanizatsiini problemy vprovadzhennia systemy upravlinnia kursamy u protsesi profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv z*

informatsiinykh tekhnolohii. URL : <http://2013.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=24&lang=ru>.

11. *Ofitsiini materialy narady-seminaru z pytan normatyvnoho zabezpechennia dystantsiinoi formy navchannia v Ukraini ; Natsionalnyi tekhnichniy universytet Ukrainy «KPI», Kyiv, 2012. URL : <http://ipo.kpi.ua/ua/distance/dlabout.html>*
12. *Pysanko M. L. MOODLE yak zasib dystantsiinoho navchannia maibutnikh perekladachiv audiuvannia anhliiskoiu movoiu .Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia. 2020. Tom 75. №1. s. 237–250.*
13. *Rebukha L., Polishchuk, V. Ukrainian Society and Covid-19: the Influence of the Pandemic on Educational Processes in Higher School. Postmodern Openings, 2020. 11(2). pp. 120–127. URL : <https://doi.org/10.18662/po/11.2/165>*